

MARHABA

GUIA INTRODUCTÒRIA
D'ATENCIÓ SOCIOEDUCATIVA
AMB INFANTS MIGRANTS
QUE ARRIBEN SOLS ALS CENTRES
D'ACOLLIMENT DE LES ILLES BALEARS

GUIA INTRODUCTÒRIA D'ATENCIÓ
SOCIOEDUCATIVA AMB INFANTS
MIGRANTS QUE ARRIBEN SOLS ALS
CENTRES D'ACOLLIMENT DE LES ILLES
BALEARS

Aquest informe és el resultat d'un projecte de revisió i recerca sobre diferents recomanacions, guies i actuacions de bones pràctiques dutes a terme especialment en territori espanyol. És finançat i impulsat per la Fundació EUROAFRICA, amb la finalitat de millorar la pràctica professional envers aquests menors a la comunitat balear.

Fundación EUROAFRICA

AUTORA DE L'ESTUDI: Abir Kellitou Valderrama, educadora social amb experiència en la frontera sud i l'acompanyament a infants i adolescents migrants

IL·LUSTRACIONS, DISSENY I MAQUETACIÓ: Abril Iriani Bordas

TRADUCCIÓ AL CATALÀ: Maria Gené Gil

AMB LA COL·LABORACIÓ DE:

Associació Trobada Marroquí per la Convivència i la Ciutadania.

Associació Andiara

Continguts publicats sota llicència CC BY-NC-ND 4.0

Reconeixement—No Comercial—Sense Obra Derivada 4.0 Internacional

Vostè és lliure de copiar i redistribuir aquest material per qualsevol mitjà o format, sota les següents condicions: Ha de reconèixer l'autoria de l'obra, donant crèdit adequadament i oferint un enllaç a la llicència. No pot fer ús del material amb propòsits comercials. No pot alterar, transformar ni generar materials derivats a partir d'aquest material.

PALMA, DESEMBRE DE 2020

PODEU CONSULTAR AQUESTA PUBLICACIÓ A: www.euroafrica.net

**GUIA INTRODUCTÒRIA D'ATENCIÓ
SOCIOEDUCATIVA AMB INFANTS
MIGRANTS QUE ARRIBEN SOLS ALS
CENTRES D'ACOLLIMENT DE LES ILLES
BALEARS**

PRÒLEG

La migració, entesa com el fet de desplaçar-se arreu del món cercant emplaçaments i entorns més adequats per al desenvolupament de la vida, ha estat una constant en l'esdevenir de la història. A més, és un dret reconegut des del segle XIX per organismes internacionals, com una facultat de la persona com a ésser racional i lliure, i així apareix consagrat en la Declaració universal dels drets humans de 1948, en la Carta social europea de 1965 i en el Pacte internacional de drets civils i polítics de 1966.

Els infants migrants no acompanyats, que és la terminologia que utilitza la Convenció sobre els drets de l'infant, són infants que abandonen el seu país i viatgen sols, sense la companyia de cap adult. Darrerament, aquests infants s'han vist envoltats de polèmica i han estat objecte de debats polítics i socials.

A la Fundació EUROAFRICA defensam una aproximació a aquesta temàtica des del principi i el valor de la integració a través de l'educació com a formació. Hem de ser conscients que la formació que reclamen la majoria d'aquests menors ha d'estar orientada a trobar feina. Tanmateix, també és necessari destacar l'educació com a acompanyament i, en aquest sentit, és remarcable la tasca de tots els educadors i educadores socials, que, d'altra banda, és un dels compromisos que assenyala el seu Codi deontològic.

El projecte Marhaba és una fita al camí. A través dels experts, els educadors, els tècnics i els mediadors que hi participen, pretén ser una referència per a tota la població i sobretot per als interessats en aquesta temàtica.

Abderrahim Ouadrassi

President de la Fundació EUROAFRICA

ÍNDEX

1 / Presentació

1.2 / Objectius

2 / El rostre dels mal anomenats MENA i alternatives per a una terminologia inclusiva

2.1 / Perfils

2.2 / I on són elles?

3 / Principis bàsics per a la intervenció

4 / Marc legal

5 / Propostes d'intervenció

5.1 / El projecte de vida

5.2 / Àrees d'intervenció socioeducativa per al benestar integral

Suport afectiu i emocional

Desenvolupament personal i promoció de la vida saludable

Suport lingüístic i intercultural

Formació i inserció sociolaboral

6 / Creant xarxa: entitats per a l'atenció de la infància i la adolescència migrant

6.1 / Exemples de bones pràctiques

7 / Bibliografia

1/ PRESENTACIÓ

Una de les realitats en el marc del fenomen migratori del nostre país i de la nostra comunitat autònoma és l'arribada de joves menors d'edat procedents principalment de països del Magrib i l'Àfrica subsahariana. La majoria d'aquests infants venen sols, sense l'acompanyament de cap tutor ni familiar. Per això, en considerar-se en situació de desemparament, han de ser beneficiaris del sistema de protecció i tenir accés als programes d'acolliment residencial.

Així doncs, aquest document pretén ser una guia introductòria que, a partir de l'experiència de camp i la referència d'altres estudis i programes especialitzats en la matèria, serveixi com a eina de suport en la pràctica professional del personal tècnic responsable de l'atenció socioeducativa d'aquests menors i, consegüentment, els ajudi a millorar la seva qualitat de vida als centres de protecció i la seva inclusió sociolaboral i cultural en la societat mallorquina.

És important afegir que el treball i l'atenció envers aquests menors requereixen un abordatge multidisciplinari, de manera que la intervenció socioeducativa no es pot centrar únicament en els sistemes de protecció, sinó que també és necessària la implicació d'altres institucions competents en matèria d'estrangeria i assumptes socials, entre altres. Per això és important destacar el treball en xarxa i la coordinació amb altres serveis i entitats, amb la finalitat de poder donar una resposta integral i efectiva a aquest fenomen.

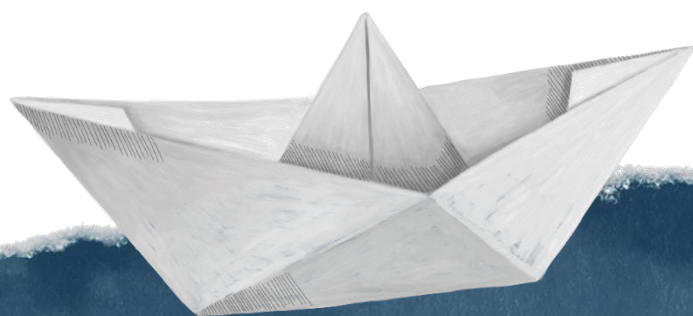

1.2. / OBJECTIUS

L'objectiu principal d'aquesta guia introductòria és dotar els professionals dels centres de protecció d'eines i recursos que els ajudin a millorar la qualitat de la intervenció i el benestar integral dels infants i els adolescents migrants no acompanyats a les Illes Balears.

Així, de manera més específica, aquest document pretén:

- Sensibilitzar sobre el fenomen migratori dels infants migrants no acompanyats.
- Facilitar pautes socioeducatives que orientin els professionals en l'acolliment d'aquests menors.
- Reunir recursos i experiències de bones pràctiques en l'atenció als infants i els adolescents migrants no acompanyats.

2 / EL ROSTRE DELS MALANOMENATS MENA I ALTERNATIVES PER A UNA TERMINOLOGIA INCLUSIVA

Quan parlem de menors estrangers no acompanyats (MENA), englobam sota una mateixa etiqueta milers d'infants amb noms, edats, cultures i històries diferents, que es troben al territori espanyol. L'ús d'aquesta sigla tècnica té sentit en l'àmbit legal i en l'estudi de migracions, i segons ACNUR (s.d.) es refereix a:

Una persona menor de 18 anys que es troba separada d'ambdós progenitors i no està sota la cura de cap adult que per llei o costum estigui al seu càrrec. Quan aquests menors venen acompanyats de familiars que no tenen assignada la responsabilitat de la seva cura per llei o per costum, parlem de menors separats (p. 2).

Actualment, la paraula MENA, en l'esfera pública, és comunament utilitzada per categoritzar, de manera despectiva, els menors que han migrat a Espanya sense la companyia d'un familiar o adult de referència.

Com bé exposa Save the Children (2019), la situació de vulnerabilitat en la qual es troben aquests menors provoca que s'estigmatitzin i es criminalitzin. D'aquesta manera, el terme MENA tendeix a deshumanitzar-los etiquetant-los i aïllant-los del que realment són: infants i adolescents que no poden comptar amb la protecció d'un adult o familiar i, per això, queden condemnats a la invisibilitat i a un greu risc de desemparament i exclusió social.

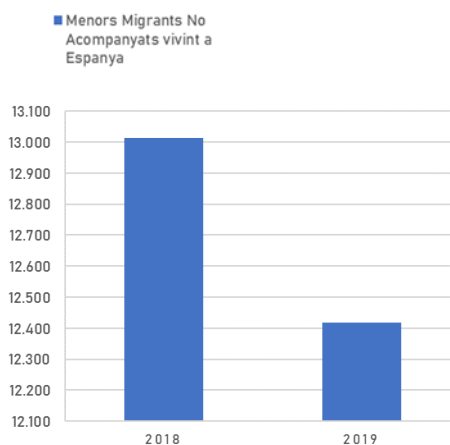
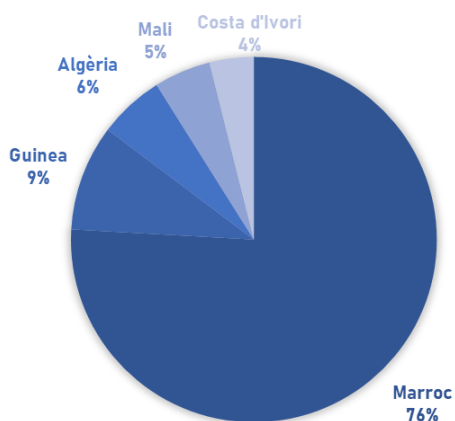
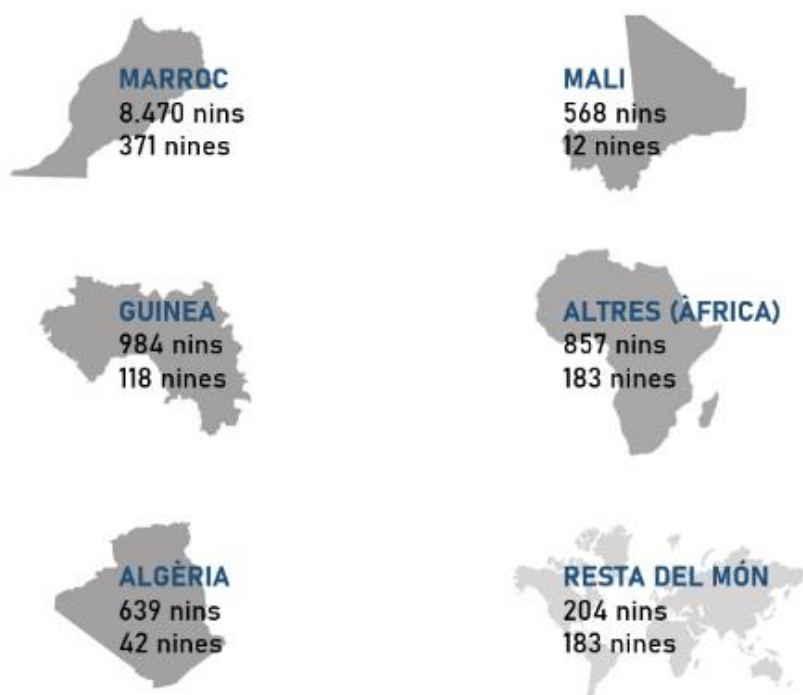
Per tant, és important que en les intervencions s'utilitzi una terminologia inclusiva, en què se sentin acollits i visibilitzats. Actualment, organitzacions com Save the Children, Unicef i ACNUR fan ús de nous termes com *infants i joves migrants que arriben sols* o *infants i adolescents migrants no acompanyats*. Així doncs, aquests seran els termes que emprarem majoritàriament a l'hora de redactar aquesta guia.

Encara que és complicat parlar de xifres per quantificar el fenomen, segons dades recopilades pel Ministeri de l'Interior (2019, citat a Accem, s.d.), hi ha un total de 12.301 infants migrants no acompanyats. Quant a les Illes Balears, en l'actualitat no disposam de xifres oficials sobre aquesta qüestió.

2.1. / PERFILS

Respecte al perfil d'aquests menors, la majoria són adolescents, d'entre 15 i 17 anys, procedents del Magrib, en particular del Marroc i Algèria, encara que a poc a poc ha anat augmentant el nombre dels menors que provenen sobretot de diferents països de l'Àfrica subsahariana (Unicef, s.d.).

PRINCIPALS NACIONALITATS DELS INFANTS QUE ARRIBEN A ESPANYA (2018)

En relació amb el gènere majoritàriament són al·lots i en l'àmbit de protecció s'observen dos perfils destacats (Alonso, 2013):

- Al·lots arribats de societats patriarcal, on la família d'origen programa el viatge, amb la finalitat que el fill gran, menor d'edat, els pugui treure de la pobresa. Per aquesta raó, en arribar al país de destinació, solen mantenir un contacte constant amb la família, a través d'internet i per telèfon. Aquests menors solen adaptar-se millor als centres d'acolliment.
- Al·lots que s'han socialitzat al carrer al país d'origen, sense contacte amb la família d'origen o amb poc contacte, en la majoria d'ocasions atrapats en el consum de drogues i amb tendència a entrar en xarxes de delinqüència. Aquests menors solen presentar dificultats per adaptar-se a la vida dels centres residencials.

No obstant això, cal assenyalar que cada cas suposa unes circumstàncies diferents i requereix una intervenció específica i individualitzada, encara que és important destacar que el factor migratori i cultural d'aquests menors els atribueix unes característiques pròpies, que els diferencia dels menors autòctons.

Molts d'ells, en el seu propòsit de forjar-se un futur millor, presenten una visió distorsionada de la realitat del país de destinació, majoritàriament influïda pel que han vist en les xarxes socials i el que els han contat amics o companys. A tot això se suma la distància amb els seus referents afectius i familiars, la qual cosa els pot provocar inestabilitat personal i falta de motivació a l'hora d'afrontar els problemes que els poden sorgir al país d'acolliment.

2.2. / ON SÓN ELLES?

Les dades anteriors ens conviden a reflexionar sobre on són elles. Quin paper hi tenen les nines i les adolescents no acompanyades en aquests moviments migratoris? Són diverses les recerques que indiquen que la invisibilització social i institucional d'aquestes menors les sotmet a un grau major de precarietat i vulnerabilitat social.

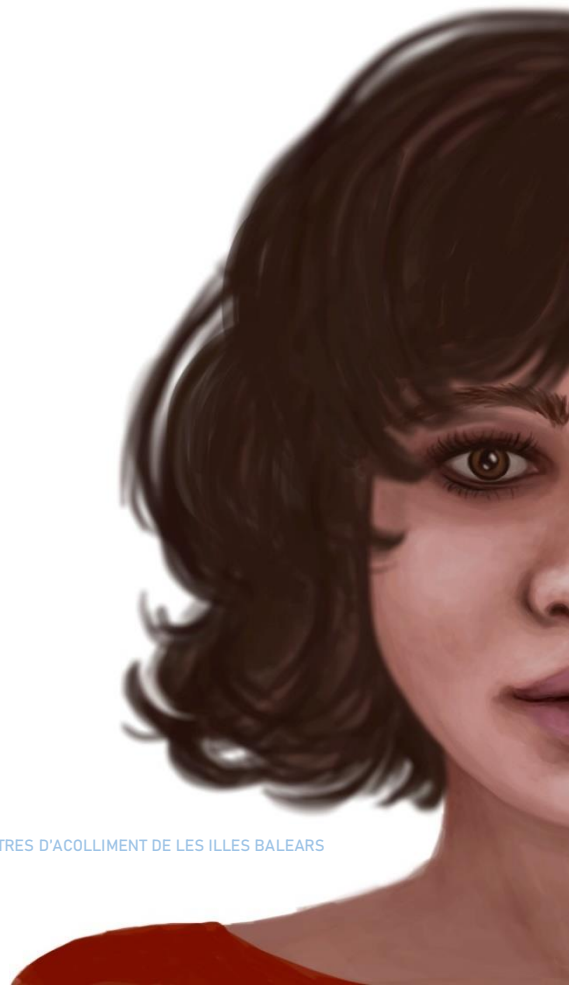
Així, estudis com el de Quiroga (2009) assenyalen que:

Segon les dades recopilades, les al·lotes es troben en situacions més precàries i vulnerables de risc social que els al·lots, com ara el treball sexual, els furts i la mendicitat, o bé el treball domèstic. Aquestes situacions s'emmarquen en contextos de marginalitat que les mantenen en una invisibilitat social total. Per tant, són menors que es troben fora del circuit de protecció i que difícilment són detectades per les administracions protectores, com s'ha pogut comprovar en el treball de camp al País Basc i a Catalunya (p. 12).

Una altra de les raons significatives per a aquesta diferència de gènere entre els moviments migratoris d'aquests infants té relació directa amb el sistema patriarcal al qual són sotmeses les al·lotes i les dones als seus països d'origen. La majoria d'elles són relegades al treball domèstic i a la cura dels seus familiars.

El control de les seves vides passa en moltes ocasions del pare al marit al si de matrimonis forçats. Tots aquests aspectes, sumats al risc de patir violència física o sexual durant el trajecte migratori, limiten la llibertat de moviment i del control sobre les vides d'aquestes menors.

Finalment, és important afegir que, una vegada arribats al país de destinació, s'observa que els infants d'ambdós sexes comparteixen objectius vitals molt similars: la regularització dels papers, la millora econòmica, el suport a la família d'origen i l'autonomia en la vida diària.

3 / PRINCIPIS BÀSICS PER A LA INTERVENCIÓ

Totes les actuacions i les mesures que s'adopten en matèria d'infants i joves migrants no acompanyats han d'estar guiades pels principis següents extrets d'UNICEF (2019):

1. **L'interès superior de l'infant**, com a element crucial en qualsevol presa de decisions referent als infants migrants no acompanyats. Per això és necessari avaluar l'interès superior com a base de cadascuna de les decisions que de manera individual pugui tenir un impacte en els drets d'un infant. Els altres principis i drets han d'estar garantits en fer aquesta avaluació, en particular el dret a ser escoltat.
2. El principi de **no-discriminació**. La nacionalitat o condició migratòria no pot ser de cap manera un motiu per a la restricció d'un dret.
3. El **dret a la vida, la supervivència i el desenvolupament de l'infant**, tant a curt com a llarg termini, cosa que s'ha de tenir en compte a l'hora de dissenyar el projecte de vida de cada infant migrant no acompanyat.
4. Les intervencions i les decisions que afecten l'acolliment del menor i la seva integració han de ser **consensuades** amb el menor i se li han de **comunicar**, per afavorir la seva autonomia, tenint-ne en compte l'edat i la maduresa.
5. En cada **procediment** en el qual s'adoptin decisions que puguin afectar els drets dels infants migrants no acompanyats s'han de tenir en compte els aspectes següents:
 - a. Proporcionar de manera periòdica tota la informació necessària sobre el procediment, les seves formes i possibles resultats, de manera clara i senzilla, en un idioma que entengui i a través de professionals degudament formats i sensibilitzats.

- b. Garantir des del primer moment **assistència legal** en tots els procediments, especialment en els de determinació de l'edat i de l'interès superior de l'infant, la sol·licitud de protecció internacional, la tutela, la documentació de residència i treball i la protecció envers el tràfic de menors, entre altres.
 - c. Assegurar, a més, la representació mitjançant **una figura de defensoria judicial**, en tots els casos en què hi hagi diferència d'opinions entre l'infant i l'entitat pública a càrrec de la seva tutela.
 - d. En el marc dels procediments administratius o judicials, se li ha de garantir el seu dret **a interposar recursos contra la decisió que dicti l'autoritat competent**, incloent-hi el dret d'accedir a la justícia.
 - e. Comptar amb l'assistència d'una **figura de mediació cultural** que els garanteixi una comprensió apropiada d'aquests processos, el seu significat, objectiu i possibles resultats.
 - f. Incorporar la figura de l'assessor **independent i especialitzat** que vetli pel respecte als seus drets i al seu interès superior durant tota la fase de protecció i tutela pública, en línia amb les recomanacions del Comitè dels Drets de l'Infant i de la Comissió Europea.
6. Assegurar una **capacitació adequada** dels equips professionals de tots els organismes estatals i autonòmics amb competència directa o indirecta en tot el que fa referència a la protecció dels drets dels infants migrants no acompanyats.

4 / MARC LEGAL

L'acolliment als centres de protecció passa primer per garantir que els drets dels infants migrants no acompanyats i/o separats es veuen protegits i defensats.

En el cas d'aquests menors, el seu abordatge és més complex, per la seva doble condició d'infant i migrant. Per això, el paper dels tutors legals i/o representants del menor ha de garantir en tot moment la gestió i/o revisió de la documentació necessària per regularitzar-ne la situació. En aquest sentit, s'haurien de donar suport mutu i coordinar amb els professionals i les entitats especialitzades en l'àmbit jurídic, tant del sector públic (en aquest cas, competència de l'IMAS) com del privat, i recórrer a organitzacions internacionals sempre que es vulnerin els drets d'aquests menors.

Per aquest motiu, cal conèixer el marc legal que regeixen les actuacions en matèria de drets d'aquests menors.

Les lleis estatals d'estrangeria que fan referència a menors migrants no acompanyats són les següents:

- ➔ [Llei orgànica 4/2000, d'11 de gener, de drets i llibertats dels estrangers a Espanya i la seva integració social, reformada per les lleis orgàniques 8/2000, de 22 de desembre; 14/2003, de 29 de setembre, i 11/2003, de 20 de novembre.](#)
- ➔ [Reial decret 2393/2004, de 30 de desembre, pel qual s'aprova el Reglament de la Llei orgànica de drets i llibertats dels estrangers a Espanya i la seva integració social.](#)

Les referències normatives d'àmbit autonòmic són les següents:

- ➔ [Llei 9/2019, de 19 de febrer, de l'atenció i els drets de la infància i l'adolescència de les Illes Balears.](#)

5 / PROPOSTES D'INTERVENCIÓ

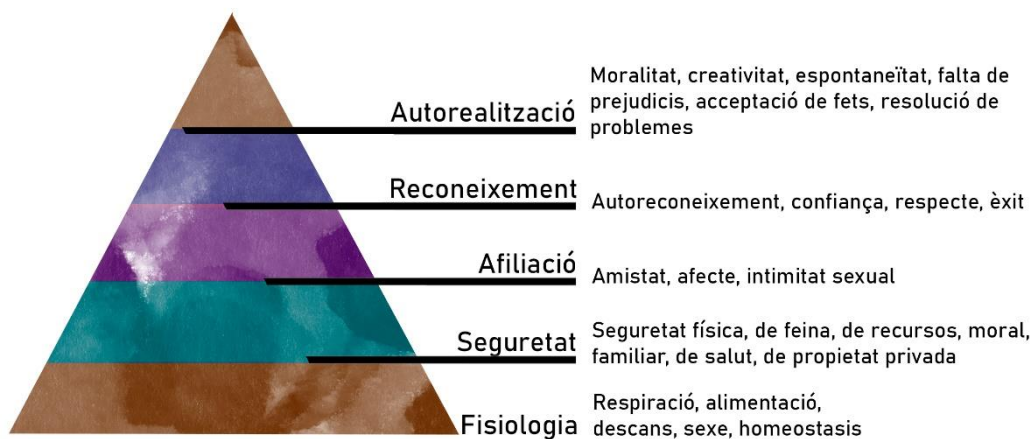
L'atenció als centres d'acolliment se centra principalment en tres eixos d'intervenció, que estan interconnectats i es recullen principalment en el pla d'acolliment individualitzat o projecte de vida del menor. Segons Alonso (2013), els tres eixos són: l'atenció assistencial, centrada en la satisfacció de les necessitats bàsiques del menor (salut, alimentació, llar...), l'atenció preventiva (informació, documentació, orientació i derivació a recursos existents) i, finalment, la intervenció socioeducativa integral (formació, educació per a la vida, integració, socialització, oci saludable...).

A continuació, recollim de manera molt sintetitzada les propostes d'intervenció que s'han de tenir en compte en l'acolliment d'infants i adolescents migrants no acompanyats dins els centres d'acolliment. Aquestes propostes estan basades principalment en les seves necessitats i interessos i en l'experiència de camp de diferents estudis i projectes que són referents nacionals i internacionals.

5.1 / EL PROJECTE DE VIDA

Els projectes de vida són els marcs d'actuació en els quals es produeixen, en aquest cas, les intervencions socioeducatives amb els menors durant les diferents etapes i processos del seu acolliment.

Per a això, és clau recórrer a la coneguda jerarquia de necessitats de Maslow (García, 2020), amb la finalitat de comprendre la importància de satisfer les necessitats bàsiques del menor, incloses la seguretat i l'afectivitat, per posteriorment poder satisfer l'autorealització, ja que gran part de les aportacions que es recullen en el projecte de vida no es poden materialitzar si els infants no se senten prou segurs o si no han vist cobertes almenys parcialment les necessitats d'àrees anteriors.

El projecte de vida és una eina que permet analitzar, partint de la situació vital al país d'origen i d'arribada de cada menor, les seves necessitats i aspiracions, amb la finalitat de marcar una ruta d'actuació que permeti el desenvolupament ple de la vida del menor. En aquesta guia, ens basam principalment en el manual de Drammeh (2010), proposat pel Consell d'Europa.

La base està formada per una anàlisi DAFO, en què es recullen les debilitats, les amenaces, les fortaleces i les oportunitats del menor. A partir d'aquesta anàlisi i sempre tenint en compte com a principi fonamental l'interès superior del menor, s'han de consensuar tots els punts que marcaran l'acompanyament que el tutor legal o referent professional realitzarà, per garantir-ne el benestar i promoure'n el desenvolupament integral.

La finalitat principal és tractar d'aclarir i millorar les perspectives de futur del menor, així com garantir que es respecten els seus interessos, es defensen els seus drets i se l'ajuda a exercir les aptituds necessàries per poder participar de manera plena i activa en la societat.

Segons Drammeh (2010), el projecte de vida es caracteritza principalment per:

- ➔ L'acompanyament integral en les diferents àrees de la vida del menor.
- ➔ La defensa dels drets del menor, incloent-hi el seu interès superior.
- ➔ El compromís mutu entre el menor i les autoritats competents.
- ➔ El caràcter personalitzat i flexible.
- ➔ La supervisió dels progressos realitzats i la consecució d'objectius.
- ➔ La inclusió d'una perspectiva sana i realista.
- ➔ La creació d'oportunitats de recuperació i integració.
- ➔ El treball en xarxa amb altres entitats i autoritats competents.

La seva estructura orientativa és:

1. Primera avaluació: atenció de les necessitats bàsiques.
2. Avaluacions de seguiment.
3. Anàlisi d'objectius i etapes.
4. Valoració d'alternatives: introducció del concepte del projecte de vida.
5. Formulació del projecte de vida, planificació múltiple, acords i funcions.
6. Supervisió i anàlisi dels progressos, les etapes i els objectius.
7. Possibles revisions, adaptacions i reorientació.
8. Finalització.

Finalment, per garantir la durabilitat i l'efectivitat del projecte de vida, és important la presència i el treball en xarxa amb els professionals següents que proposa Unicef (2020):

TUTOR/A LEGAL

Representa els interessos de l'infant en diferents procediments inicials i actua com a enllaç entre el menor i els prestadors de serveis, per garantir la continuïtat de l'atenció requerida. La seva funció és garantir que l'infant rep atenció, allotjament, educació, atenció mèdica i altres serveis que necessita i als quals té dret com a menor d'edat.

EDUCADORS/ES

Són els referents afectius saludables per a aquests menors. La seva funció principal és crear un vincle afectiu segur per a ells i atendre les seves necessitats i demandes, establint normes i límits que assegurin el seu benestar.

MEDIADORS/ES INTERCULTURALS

Les seves àrees d'atenció principals són la traducció i interpretació de l'idioma d'origen i la creació de xarxes d'intercanvi cultural, en aquest cas entre els infants i els adolescents migrants i les persones i els professionals autòctons. El personal indicat per acomplir aquesta funció són professionals amb un profund coneixement dels països d'origen dels infants, que parlen el seu idioma i tenen experiència en el tema.

MENTORS/ES

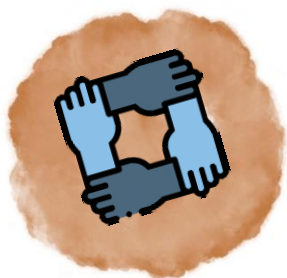
Són persones adultes voluntàries que els ofereixen un acompanyament en la comprensió d'aspectes culturals i socials de la vida al lloc d'acolliment. Reben formació en protecció de la infància i han de garantir que compleixen els criteris d'antecedents penals i actuen en benefici del menor.

LES FAMÍLIES D'ORIGEN

Sempre que estigui d'acord amb l'interès superior del menor, és fonamental poder treballar amb la família d'origen. La intenció és fer un acompanyament de la relació que té el menor amb la seva família d'origen, perquè pugui contribuir de manera positiva en el desenvolupament de l'infant.

5.2 / ÀREES D'INTERVENCIÓ SOCIOEDUCATIVA PER AL BENESTAR INTEGRAL

En l'apartat següent, es planteja la intervenció socioeducativa a través de diferents àrees, analitzades en diferents exemples de bones pràctiques, amb el propòsit que serveixin d'orientació a l'hora d'elaborar noves propostes i programes per als infants i els adolescents migrants no acompanyats i/o separats als centres d'acolliment de les Illes Balears.

SUPORT AFECTIU I EMOCIONAL

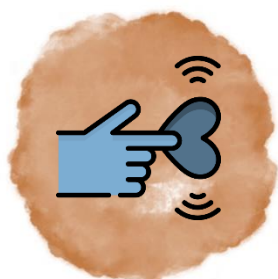
La situació social i familiar al país d'origen, el procés migratori i l'incompliment de les expectatives generen en aquests menors moltes seqüeles emocionals difícils de treballar i d'abordar.

A més, la llunyania dels seus referents afectius i emocionals (familiars, amistats...) els provoca inestabilitat personal i manca de prou motivació per afrontar els problemes que sorgeixen.

En la mesura que sigui possible i respectant l'interès superior del menor, els educadors han de vetllar per fomentar els vincles amb la família d'origen, sempre que siguin positius en el desenvolupament del menor, la qual cosa també promou el treball amb la família, en l'orientació d'expectatives realistes sobre la situació dels seus fills al país d'arribada, ja que molts d'aquests menors tenen por de decebre els seus familiars en no poder treballar per poder-los donar suport econòmic (Fouki, 2016).

En aquest context, la figura del tutor legal i l'equip de professionals del centre cobren protagonisme, ja que el seu paper fonamental és vincular-se amb el menor. En aquest procés de vinculació afectiva, s'han d'establir límits i normes, que li proporcionin una seguretat emocional i l'ajudin a establir noves formes saludables de relacionar-se amb ell mateix i amb el món.

Finalment, i com estableixen Romeo i Horno (2020), és important tenir una perspectiva sòlida respecte al trauma que molts d'aquests infants pateixen i comptar amb el suport i la coordinació de professionals especialistes que ajudin a tractar-ne les conseqüències i els indicadors en tots els sentits.

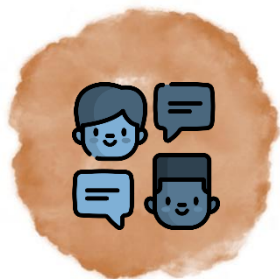
DESENVOLUPAMENT PERSONAL I PROMOCIÓ DE LA VIDA SALUDABLE

En primer lloc, aquesta àrea hauria d'oferir resposta a les problemàtiques de consum que presenten alguns d'aquests menors, derivant-los en primer lloc a programes específics per abordar la seva desintoxicació i deshabitació (com, per exemple, a través de Projecte Jove) i, d'altra banda, incorporar programes preventius respecte al consum d'altres substàncies (alcohol, tabac i altres) (Bravo, Santos i del Valle, 2010).

En aquesta línia, una de les formes de prevenció més eficients és la creació de projectes educatius de desenvolupament personal i promoció de la vida saludable, en els quals s'ha de treballar l'adopció d'hàbits saludables en les activitats de la vida de caràcter més individual com l'alimentació saludable, la higiene, la cura de la llar, l'administració dels doblers, entre altres. Així mateix, és necessari crear tallers d'educació per a la vida, que englobin la intel·ligència emocional, l'educació sexual i afectiva, l'educació ambiental, el bon ús de les TIC,

etc. La finalitat és poder facilitar la transició dels menors a la vida adulta de la manera més sana i autònoma possible.

Per acabar, és important poder proporcionar-los una oferta àmplia d'activitats d'oci, que els ajudi a identificar aficions i els motivi a establir relacions socials en entorns i espais segurs, a través de l'esport, l'art o altres disciplines.

SUPORT LINGÜÍSTIC I INTERCULTURAL

Gran part dels centres d'acolliment, destinats a l'atenció d'aquests menors, solen ser específics per a aquest col·lectiu, cosa que dificulta les oportunitats d'integració social i cultural d'aquests joves amb altres d'autòctons. Tot això, juntament amb la falta d'iniciatives de suport a la interculturalitat, reproduceix una forma de socialització anomenada guetització: forma en la qual els menors migrants s'agrupen per sobreprotegir-se d'altres menors de cultura o llengua diferent (Fouki, 2014). Si hi sumam la barrera lingüística i la discriminació i el racisme que pateixen aquests menors per part de la població autòctona, la integració social i cultural es fa molt més complicada.

Per aquesta raó, és fonamental la formació permanent dels educadors en matèria d'interculturalitat i, més concretament, sobre els valors culturals de la societat d'origen dels menors, per així poder comprendre de manera adequada les actituds i les conductes socials de cadascun, a més de respectar la seva confessionalitat (Cónsola, 2016).

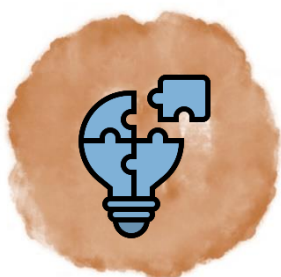
En aquest sentit, la figura del mediador cultural és clau, sobretot en l'etapa inicial d'acolliment, en què la barrera lingüística i el xoc cultural són evidents. El mediador cultural s'encarrega principalment de la interpretació lingüística i de tasques que impliquen un acolliment cultural del menor i que l'ajuden a integrar-se al centre.

A més, és necessari fer un exercici d'empatia i alliberar-se dels prejudicis que totes les persones tenim. Cal tenir en compte que tant els educadors com els companys del centre formaran part de la seva nova família i, per tant, del seu cercle social més pròxim, la qual cosa fa que siguin imprescindibles les activitats per fomentar la vinculació sana.

Algunes propostes poden ser establir de manera setmanal espais d'interculturalitat i suport lingüístic a través de metodologies actives i participatives, que promoguin el diàleg, l'intercanvi i l'aprenentatge cooperatiu. També hi podem incloure la figura d'un jove que sigui un referent positiu al

centre d'acolliment, per promoure l'educació entre iguals, sempre amb la supervisió del tutor legal.

Finalment, altres pràctiques que han resultat reeixides són la participació dels menors en grups culturals i esportius i l'organització d'activitats de sensibilització social. A més, les col·laboracions amb recursos de suport desenvolupats per a població migrant poden esdevenir enllaços i referents per al seu projecte d'emancipació.

FORMACIÓ I INSERCIÓ SOCIOLABORAL

Aquesta àrea sorgeix de la necessitat formativa d'aquests menors, pel fet que generalment presenten formació acadèmica escassa i problemes amb l'idioma.

Encara que aquests menors haurien d'entrar en el sistema educatiu formal i iniciar el procés d'escolarització, com qualsevol infant, bona part d'ells i elles en complir setze anys prioritzen l'opció de formar-se en mòduls ocupacionals (jardineria, fusteria, lampisteria...) amb la finalitat de poder agilitar l'accés al mercat laboral i així tenir més autonomia.

Per això, és necessari analitzar els interessos i les expectatives del/la menor, orientar-lo cap a opcions formatives realistes i derivar-lo a recursos i/o entitats especialitzades, amb els quals posteriorment poder fer un seguiment i coordinació.

És important destacar que aquesta àrea afecta el grau d'integració social del menor, augmentant la seva motivació per poder accedir a una oferta de treball i regular la seva situació social, econòmica i administrativa (Bravo, Santos i del Valle, 2010).

6 / CREANT XARXA: ENTITATS PER A L'ATENCIÓ DE LA INFÀNCIA I LA ADOLESCÈNCIA MIGRANT

La realitat dels infants migrants que arriben sols és un fenomen nou especialment a les Illes Balears, la qual cosa genera dubtes sobre com afrontar-ne la gestió. Per això són importants el treball en equip, la creació de xarxes i la col·laboració en tots els nivells d'intervenció (educatiu, formatiu, jurídic, sanitari, etc.). Per abordar aquesta qüestió comptam amb les entitats següents:

La Federació d'Entitats d'Atenció a la Infància i Adolescència Balear (FEIAB, s.d.), fundada l'any 2003, agrupa onze entitats sense ànim de lucre que treballen a les Illes Balears per atendre els infants i els adolescents en situació de risc o de desprotecció, i que gestionen programes per a menors amb una mesura jurídica de protecció.

Aquestes entitats són:

Fundación Padre Montalvo

GREC

Centro Mater Misericordia

Llars el Temple

Fundación Minyones

Fundación Nazaret

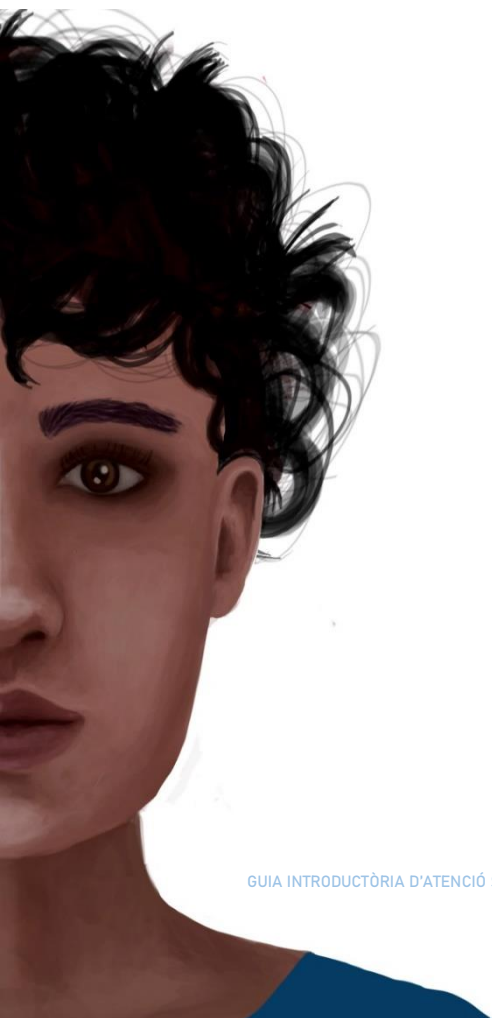
Intress (Institut de Treball Social i Serveis Socials)

Fundación de Solidaridad Amaranta (Adoratrices)

Asociación Ames

Fundación Aldaba

Fundación Diagrama

Els objectius de la FEIAB són:

- a) Representar i promocionar els interessos educatius, socials i econòmics dels seus associats perquè puguin oferir un servei de qualitat a la societat.
- b) Defensar la professionalitat i la qualitat de l'atenció als infants i als joves
- c) Investigar i treballar per fomentar i donar suport a la creació de recursos adequats a les necessitats dels infants i els joves en situació de risc social i/o desemparament.
- d) Ser una eina al servei dels seus associats per millorar els serveis.
- e) Treballar per aconseguir un marc jurídic i legal que permeti establir una situació de dret a les entitats federades.
- f) Intercanviar i promoure les bones pràctiques.

Algunes entitats de la FEIAB, com GREC, Càritas, Intress, Fundación Diagrama i Ames, juntament amb representants de l'IMAS i la Comissió de Drets Humans de l'Il·lustre Col·legi d'Advocats de les Illes Balears (ICAIB), han posat en marxa la Comissió MENA. La seva finalitat és la creació d'una xarxa que permeti vetlar pels drets dels infants i els joves migrants i cercar solucions en temes administratius i legals davant la complicada situació que pateixen a les Illes Balears.

D'altra banda, si bé les mateixes entitats que assumeixen la tutela d'aquests menors haurien d'oferir-los un suport integral en la seva intervenció, seria positiu establir col·laboracions amb altres entitats de l'àmbit comunitari (associacions, fundacions, ONG, etc.) que donin atenció a col·lectius migrants i infants i joves en risc d'exclusió social. Aquestes col·laboracions ajudarien a aportar diferents línies de treball i obrir portes als joves sobre recursos comunitaris en la seva transició a la vida adulta.

6.1 / EXEMPLES DE BONES PRÀCTIQUES

En aquest apartat presentam alguns projectes i programes de bones pràctiques per millorar la intervenció socioeducativa dels professionals que treballen amb infants i joves migrant no acompanyats i promoure'n la integració social en l'edat adulta.

Entenem per bones pràctiques aquelles que introdueixen millores en els processos i les activitats que tenen lloc a les organitzacions o entitats, però sobretot que estan orientades a produir resultats positius en la qualitat de vida de les persones menors d'edat, ja que han demostrat la seva eficàcia en la pràctica.

Per això, a continuació presentam algunes propostes d'àmbit nacional i internacional, amb la finalitat que serveixin de suport i inspiració a l'hora d'implementar iniciatives i mètodes d'intervenció socioeducativa adreçades al col·lectiu en qüestió.

TÍTOL: *BUENAS PRÁCTICAS EN LA INTERVENCIÓN CON MENORES EXTRANJEROS NO ACOMPAÑADOS*

ELABORAT PER: Grupo de Investigación en Familia e Infancia (GIFI) de la Universitat d'Oviedo.

RESUM: Aquest document recull els resultats de tres estudis encaminats a definir les necessitats específiques dels menors estrangers no acompanyats amb l'objectiu d'establir una adequada intervenció.

ENLLAÇ:

https://www.congresofapmi.es/imagenes/auxiliar/actas_mr_7_3_buenas_practicas_abravo.pdf

TÍTOL: *BUENAS PRÁCTICAS EN LA ATENCIÓN A MENORES INMIGRANTES EN ANDALUCÍA*

ELABORAT PER: Observatorio de la Infancia en Andalucía

RESUM: Aquestes bones pràctiques sistematitzen les actuacions referides tant a menors immigrants com a fills d'immigrants que es duen a terme a la comunitat autònoma andalusa amb l'objectiu d'afavorir-ne la integració, l'educació i la promoció laboral. La informació recollida està

adreçada fonamentalment a professionals que treballen amb menors immigrants i els aporta coneixements, estratègies, eines i experiències amb la finalitat de millorar l'atenció a aquests infants.

ENLLAÇ:

<http://www.observatoriodelainfancia.es/oia/esp/descargar.aspx?id=1441&tipo=documento>

TITOL: PRÀCTIQUES EUROPEES PER A LA INTEGRACIÓ I L'ATENCIÓ. FOMENT DE LES FORMES ALTERNATIVES D'ATENCIÓ INFANTS MIGRANTS NO ACOMPANYATS (EPIC)

TÍTOL ORIGINAL: EUROPEAN PRACTICES FOR INTEGRATION AND CARE. IMPROVING ALTERNATIVE FORMS OF CARE FOR UNACCOMPANIED MIGRANT CHILDREN).

IMPULSAT PER: The EPIC Project

RESUM: És un projecte europeu, que sorgeix del projecte FORUM, en el qual es pretenia fomentar l'acolliment d'infants i joves migrants. La seva finalitat principal és promoure l'intercanvi de bones pràctiques i metodologies a l'hora d'atendre aquest col·lectiu, amb la finalitat de millorar-ne la qualitat de vida a Europa.

Actualment, formen part del projecte Accem (Espanya), Fondazione l'Albero della Vita (Itàlia), que lidera el projecte, Organizace Pro Pomoc Uprchlikum Z. – OPU (República Txeca), Caritas Ambrosiana (Itàlia), Farsi Prossimo (Itàlia), Reach for Change (Suècia), Ajuntament de Palerm (Itàlia), Ajuntament de Macerata (Itàlia) i CIDIS (Itàlia).

ENLLAÇ: <http://epic-project.alberodellavita.org/>

TÍTOL: PROYECTOS DE VIDA PARA MENORES MIGRANTES NO ACOMPAÑADOS (MANUAL PARA PROFESIONALES DE PRIMERA LÍNEA)

ELABORAT PER: Consell d'Europa.

RESUM: Aquest manual proporciona informació i consells pràctics per a professionals de primera línia que participen en la creació, la realització i l'avaluació de projectes de vida, tal com es defineixen en la Recomanació del Comitè de Ministres del Consell d'Europa CM/Rec(2007)9 als estats membres relativa a projectes de vida per a menors migrants no acompanyats.

ENLLAÇ:

https://www.coe.int/t/dg3/migration/archives/Source/ID10803%20-%20Proyectos%20de%20vida_es.pdf

TÍTOL: *REVISIÓN DE ACTUACIONES LLEVADAS A CABO CON MENORES EXTRANJEROS NO ACOMPAÑADOS EN EL ESTADO ESPAÑOL*

ELABORAT PER: Departament de Psicologia de la Universitat d'Oviedo (GIFI).

RESUM: Es tracta d'un estudi sobre les actuacions dutes a terme al territori espanyol per part dels sistemes de protecció per atendre els infants migrants no acompanyats amb el propòsit d'orientar el procés d'intervenció al Principat d'Astúries.

ENLLAÇ:

<https://www.observatoriodelainfanciadeasturias.es/documentos/menas.pdf>

TÍTOL: *MANUAL DE INTERVENCIÓN PSICOSOCIAL CON MENORES MIGRANTES*

ELABORAT PER: Ceimigra i Bancaja.

RESUM: És un document adreçat als professionals que treballen amb infants i adolescents migrants, en el qual es recullen una sèrie de tècniques i estratègies per poder empatitzar amb el col·lectiu i establir propostes d'intervenció concretes per afavorir-ne el desenvolupament i la integració.

ENLLAÇ: https://www.cop-cv.org/db/docu/Cuaderno_1.pdf

TÍTOL: *MENTORIA SOCIAL*

IMPULSAT PER: Associació Punt de Referència.

RESUM: És un projecte que consisteix en la creació d'una xarxa de persones voluntàries que s'ofereixen a donar suport a altres persones que es troben en situació de vulnerabilitat i així proporcionar-los un acompanyament cap a la seva integració. Aquesta relació la motiva i tutoritza un professional.

ENLLAÇ: <https://www.puntdereferencia.org/mentoriam-social/#projectes>

TÍTOL: *MÁS ALLÁ DE LA SUPERVIVÈNCIA*

ELABORAT PER: UNICEF i Espirales.

RESUM: És un informe amb aportacions d'experts en la matèria, com Pepa Horno i Javier Romeo, en què es recullen una sèrie de recomanacions que ajuden a millorar la intervenció amb els infants migrants no acompanyats que queden fora del sistema de protecció.

ENLLAÇ:

https://www.unicef.es/sites/unicef.es/files/comunicacion/mas_alla_de_la_supervivencia.pdf

7 / BIBLIOGRAFIA

ACNUR España. (2009). *Menores no acompañados y protección en el asilo*. <https://www.acnur.org/es-es/5cf926764.pdf>

Albero della Vita. (s.d.). *Epic Project – Un nuovo sito targato WordPress*. Epic Project. European Practices for Integration and Care. <http://epic-project.alberodellavita.org/>

Alonso, M. Á. (2013). *Intervención Educativa con Menores Extranjeros No Acompañados*. EN LA CALLE. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=3051359>

BOE. (2000). *Ley 9/2019, de 19 de febrero, de la atención y los derechos de la infancia y la adolescencia de las Illes Balears*. <https://www.boe.es/eli/es-ib/l/2019/02/19/9>

BOE. (2010). *Ley Orgánica 4/2000, de 11 de enero, sobre derechos y libertades de los extranjeros en España y su integración social*. <https://www.boe.es/buscar/pdf/2000/BOE-A-2000-544-consolidado.pdf>.

Bravo, A., i Santos, I. (ed.). (2010). *Buenas prácticas en la intervención con Menores Extranjeros No Acompañados*. (Congreso Estatal de Infancia Maltratada). https://www.congresofapmi.es/imagenes/auxiliar/Actas_MR_7_3_Buenaspracticcas_ABravo.pdf

Bravo, A., Santos, I., i del Valle, J. F. (2010). *Revisión de actuaciones llevadas a cabo con menores extranjeros no acompañados en el Estado Español*. Consejería de Bienestar Social y Vivienda. Gobierno del Principado de Asturias. <https://www.observatoriodelainfanciadeasturias.es/documentos/menas.pdf>

Cheddadi, Z. (2017). *Integración socioeducativa de los MENAS en la CAV* (TFM). Universidad del País Vasco. https://addi.ehu.es/bitstream/handle/10810/23514/TFG_CheddadiElHaddad.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Collantes, S. (s.d.). *Niños, extranjeros y solos en España: cuando la desprotección se multiplica por tres*. UNICEF.

<https://www.unicef.es/blog/ninos-extranjeros-y-solos-en-espana-cuando-la-desproteccion-se-multiplica>

Cónsola Párraga, M. (2016). La atención socioeducativa de los menores extranjeros no acompañados. Una mirada hacia las expectativas y las necesidades. *Educació Social. Revista d'Intervenció Socioeducativa*, 64, 44-60. <http://www.copmadrid.org/webcopm/publicaciones/social/in2017v26n1a7.pdf>

Drammeh, L. (2010). *Proyectos de vida para menores migrantes no acompañados. Manual para profesionales de primera línea*. Consejo de Europa. https://www.coe.int/t/dg3/migration/archives/Source/ID10803%20-%20Proyectos%20de%20vida_es.pdf

FEIAB. (s.d.). *Organització FEIAB, Federació d'Entitats d'Atenció a la Infància i Adolescència Balear*. <http://www.feiab.org/organitzacio.php>

Fouki, I. (2014). *Otro sueño es posible. "Intervención social con menores migrantes no acompañados en instituciones sociales"* (TFG). Universidad de Málaga. https://riuma.uma.es/xmlui/bitstream/handle/10630/8900/FOUKIMSAOURIIMAN_TFG_GRADO.pdf?sequence=6

García-Allen, J. (2020). Pirámide de Maslow: la jerarquía de las necesidades humanas. *Psicología y Mente*. <https://psicologiyamente.com/psicologia/piramide-de-maslow>

Martínez, A., Sanahuja, A., i Santonja, V. (2007). Manual de intervención psicosocial con menores migrantes. *Manual de intervención psicosocial con menores migrantes*, 1(cuadernos de investigación), 1-139. https://www.copcv.org/db/docu/Cuaderno_1.pdf

Observatorio de la Infancia en Andalucía. (2006). *Buenas prácticas en la atención a menores inmigrantes en Andalucía*. Junta de Andalucía. Consejería para la Igualdad y Bienestar Social. <https://www.observatoriodelainfancia.es/oia/esp/descargar.aspx?id=1441&tipo=documento>

Punt de Referència. (s.d.). *Mentoria Social*. <https://www.puntdereferencia.org/mentoria-social/#projectes>

Quiroga, V. (2009). *Menores Migrantes no Acompañados*: Nuevos perfiles, nuevas necesidades. En la Calle, 14, 18-14.

<https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=3051369>

Romeo, J., i Horno, P. (2020). *Más allá de la supervivencia. Cómo mejorar la intervención en Europa con niños y niñas migrantes no acompañados y separados que quedan fuera del sistema de protección*. Unicef España y Francia.

https://www.unicef.es/sites/unicef.es/files/comunicacion/mas_alla_de_la_supervivencia.pdf

Save the Children. (2019). *Menas es un estigma, son niños y niñas solos*.

<https://www.savethechildren.es/actualidad/menas-es-un-estigma-son-ninos-y-ninas-solos>

Unicef. (s.d.). Niños y niñas migrantes no acompañados en la Frontera Sur | UNICEF. <https://www.unicef.es/ninos-migrantes-no-acompanados>

Unicef Comité Español. (2019). *Recomendaciones para una protección integral de los niños y niñas migrantes no acompañados en la frontera sur española*.

<https://www.unicef.es/sites/unicef.es/files/recursos/recomendaciones-ninos-migrantes-no-acompanados.pdf>